



## Raport de monitorizare

a acțiunilor care vizează persoanele în etate incluse în  
PLANUL NAȚIONAL DE ACȚIUNI PE ANUL 2019 pentru implementarea STRATEGIEI  
NAȚIONALE PRIVIND OCUPAREA FORȚEI DE MUNCĂ PENTRU ANII 2017-2021

Analiza situației pe piața muncii a grupului de pre-pensionari și pensionari în timpul  
pandemiei de COVID-19

Chișinău 2020

**Autori:**

Cristina RAILEAN, HelpAge International Moldova

Ludmila VASILOV, DVV International Moldova

Raportul de monitorizare a fost realizat de HelpAge International Moldova și DVV International Moldova, în cadrul proiectului „Integrarea îmbătrânirii active în politicile publice în Republica Moldova”, cu suportul Fundației Est-Europene, în parteneriat cu Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare”, din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) și Suedia.

## Cuprins

Abrevieri .....	4
Introducere .....	5
I. Constatări privind gradul de realizare a indicatorilor monitorizați și progresul înregistrat în privința persoanelor vârstnice .....	6
II. Sinteza gradului de realizare a indicatorilor monitorizați și progresul înregistrat în privința persoanelor vârstnice .....	20
III. Analiza situației pe piața muncii a grupului de pre-pensionari și pensionari în timpul pandemiei de COVID-19 .....	22
Concluzii și recomandări .....	28
Anexa 1: Bibliografie .....	31
Anexa 2: Lista bunelor practici .....	32

## Abrevieri

ANOFM	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
BNS	Biroul Național de Statistică
CNAS	Casa Națională de Asigurări Sociale
HG	Hotărâre de Guvern
MECC	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării
MSMPS	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale
PNA	Plan de acțiuni
SNOFM	Strategia Națională privind Ocuparea Forței de Muncă pentru anii 2017-2021
STOFM	Structurile Teritoriale pentru Ocuparea Forței de Muncă

## Introducere

Raportul curent reflectă **rezultatele monitorizării indicatorilor de progres a acțiunilor care vizează persoanele în etate**, selectate din Planul de acțiuni pe anul 2019 pentru implementarea Strategiei Naționale privind Ocuparea Forței de Muncă pentru anii 2017-2021, și anume, Prioritatea 2. Dezvoltarea capitalului uman pentru șanse sporite la angajare (7 acțiuni) și Prioritatea 3. O mai bună guvernare a pieței muncii (9 acțiuni).

În contextul pandemiei de COVID-19, determinată de noul virus SARS-CoV-2, raportul prezintă și o **analiză a situației pe piața muncii a grupului de pre-pensionari și grupului de pensionari în timpul pandemiei de COVID-19**.

**Scopul monitorizării** a fost de a stabili progresul înregistrat în privința creșterii ratei de ocupare și prelungirii vieții profesionale a lucrătorilor vârstnici și de a formula recomandări către factorii de decizie pentru a înlătura barierele de acces și a asigura incluziunea persoanelor vârstnice pe piața muncii.

### Obiectivele monitorizării:

- ✓ Colectarea și analiza informațiilor cantitative și calitative privind progresele înregistrate în privința persoanelor în etate, prin realizarea indicatorilor de progres ai celor 16 acțiuni selectate din PNA pe anul 2019 pentru implementarea SNOFM pe anii 2017-2021;
- ✓ Estimarea gradului de realizare a indicatorilor de progres pentru implementarea acțiunilor planificate pentru anul 2019, în funcție de rezultatul înregistrat în raport cu persoanele vârstnice;
- ✓ Evaluarea impactului pandemiei de COVID-19 asupra situației pe piața muncii a grupului de pre-pensionari și pensionari;
- ✓ Identificarea bunelor practici privind prelungirea vieții profesionale a lucrătorilor vârstnici, dar și menținerea încadrării pe piața muncii a persoanelor vârstnice în contextul pandemiei de COVID-19;
- ✓ Formularea unor concluzii și constatări privind progresele înregistrate în privința creșterii ratei de ocupare și prelungirii vieții profesionale a lucrătorilor vârstnici, dar și a unor recomandări pentru factorii de decizie pentru a asigura incluziunea persoanelor vârstnice pe piața muncii și crearea locurilor de muncă prietenoase acestora.

### Metodologia monitorizării:

- Monitorizarea implementării a 16 acțiuni selectate din PNA pe anul 2019 pentru implementarea SNOFM pe anii 2017-2021, prin prisma estimării gradului de realizare a indicatorilor de monitorizare (realizat, parțial realizat, nerealizat) și a progreselor înregistrate în privința persoanelor în etate;
- Colectarea și analiza informațiilor disponibile pe paginile oficiale ale autorităților publice, articolele și comunicatele de presă publicate de instituțiile implementatoare și mass-media etc, rapoartele și notele informative pe anul 2019 privind implementarea SNOFM pe anii 2017-2021, dar și răspunsurile instituțiilor implementatoare la solicitările de informații suplimentare (a se vedea *Anexa 1: Bibliografia*);
- Cartarea și analiza măsurilor naționale întreprinse pentru diminuarea efectelor economice negative ale pandemiei de COVID-19 asupra pieței muncii și diferitor categorii de angajați, în special asupra lucrătorilor pre-pensionari și pensionari;
- Consultarea membrilor Platformei pentru Îmbătrânire Activă în 2 ședințe ale grupului de lucru format pentru monitorizarea PNA pe anul 2019 pentru implementarea SNOFM 2017-2021, desfășurate în iunie și noiembrie 2020.

## I. Constatări privind gradul de realizare a indicatorilor monitorizați și progresul înregistrat în privința persoanelor vârstnice

Ațiunea monitorizată	Termen de implementare conform PNA	Costuri estimate	Instituția responsabilă	Indicatori stabiliți	Indicatori de progres raportați
<b>Prioritatea 2. Dezvoltarea capitalului uman pentru șanse sporite la angajare</b>					
<b>Ațiunea 2.1. Consolidarea legăturii dintre piața muncii și sistemul de formare profesională din Republica Moldova</b>					
<b>2.1.2. Dezvoltarea continuă (extinderea) serviciilor de ghidare în carieră în cadrul ANOFM</b>	Pe parcursul anului	În limitele mijloacelor financiare alocate	ANOFM	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 15 STOFM dotate cu instrumente de lucru pentru prestarea serviciilor de ghidare în carieră</li> <li>▪ Nr. de beneficiari pe grupe de vârstă și gen</li> <li>▪ Nr. de persoane cu dizabilități beneficiari de servicii</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 17 STOFM dotate cu echipament</li> <li>▪ 10, 1 mii persoane beneficiare</li> <li>▪ -</li> </ul>
<b>Gradul de realizare a indicatorilor</b>	Nu s-a raportat la această acțiune, respectiv se consideră acțiune nerealizată				
<b>Constatări privind impactul asupra persoanelor vârstnice</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Conform răspunsului ANOFM din 17.10.2019 la solicitarea Secretariatului HelpAge, Agenția Națională prin centrele de ghidare în carieră nu ține evidența beneficiarilor de peste 50 de ani, deoarece aceștia se adresează direct subdiviziunilor teritoriale pentru a-și găsi un loc de muncă. În 2019 au fost înregistrate cu statut de șomer 9264 persoane cu vârsta de peste 50 ani (29,4% din total persoane înregistrate ca șomer). În perioada 2019, un număr de 2646 (28,5%) de persoane cu vârsta de 50+ au fost plasați în câmpul muncii. Luând în considerație proporția de ¼ din totalul persoanelor care sunt cu vârsta de peste 50 de ani, acest grup țintă trebuie să fie în vizorul instituțiilor de stat ale căror obligații sunt susținerea persoanelor din categoriile vulnerabile.</li> </ul>				
<b>2.1.9. Promovarea activității de voluntariat</b>	Pe parcursul anului	În limitele mijloacelor financiare alocate	MECC	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Campanii de informare cu privire la avantajele activității de voluntariat</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Campanii de promovare a voluntariatului inițiate în cadrul Programului de Granturi 2019</li> </ul>

Acțiunea monitorizată	Termen de implementare conform PNA	Costuri estimate	Instituția responsabilă	Indicatori stabiliți	Indicatori de progres raportați
				<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Nr. de voluntari activi</li> </ul>	<p>pentru organizații de tineret (3 contracte)</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 378 carnete de voluntar eliberate în perioada 2019. Total 2015-2019 a fost înregistrat un număr de 2203 de voluntari ce dețin carnete de voluntar</li> </ul>
<b>Gradul de realizare a indicatorilor</b>	<b>Nerealizat.</b> Nu este clar progresul în privința persoanelor în etate				
<b>Constatări privind impactul asupra persoanelor vârstnice</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Programul de Granturi 2019 a fost destinat organizațiilor de tineret, respectiv toate cele 3 contracte de finanțare a proiectelor au fost semnate cu organizațiile de tineret (Fundatia "Youth Development for Innovation," "Wave Week Moldova," și "BE.DO.HAVE.2019."). În același timp, conform unui studiu elaborat de AO „Tinerii pentru dreptul la viață” reieșind din banca de date ale BNS, un grup important de voluntari este alcătuit din vârstnici (50+), constituind 30% din numărul total de voluntari<sup>1</sup> Concluzionăm că categoria de vârstnici a fost din start exclusă, astfel nu se stimulează voluntariatul în rândul persoanelor vârstnice. Instituțiile de stat nu creează oportunități egale pentru categoria de persoane vârstnice. Promovarea activității de voluntariat în rândul vârstnicilor ar facilita o viață mai activă, relaționare socială și comunicare, iar societatea ar avea de câștigat în urma experienței personale și profesionale deținute de vârstnici. Activitățile de voluntariat ar putea fi o alternativă foarte bună pentru acest segment al populației deoarece, pot aduce în rândul persoanelor în etate senzația de satisfacție că fac ceva util societății. La etapa vieții în care se află aceste persoane, nevoile spirituale și senzația de împlinire sunt mai importante decât compensația financiară. În țările occidentale, studiile au relevat că în rândul persoanelor în etate care fac voluntariat depresiile sunt mai rare, iar circulația sangvină este mai bună. Voluntariatul poate fi o etapă intermediară între munca stabilă și pensie. Multe persoane, când ajung la pensie, își pierd din disciplină și managementul timpului. O practică demnă atenției este cea urmată în Marea Britanie, unde implicarea în activități de voluntariat este încurajată în cazul persoanelor în etate ca măsură de incluziune socială a acestora și acordarea</li> </ul>				

<sup>1</sup> Studiu. Voluntariatul în Republica Moldova. Între realități și perspective. AO „Tinerii pentru dreptul la viață”. 2017.  
<https://tdvmoldova.files.wordpress.com/2018/10/studiul-voluntariatul-in-republica-moldova.pdf>

Acțiunea monitorizată	Termen de implementare conform PNA	Costuri estimate	Instituția responsabilă	Indicatori stabiliți	Indicatori de progres raportați
	<p>unui rol activ în societate, ceea ce contribuie la diminuarea sentimentului de singurătate, izolare și sporirea sănătății acestora;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Indicatorii stabiliți în PA 2019 nu dezagreghează numărul de voluntari activi pe categorii de vârstă și gen (în comparație cu indicatorii stabiliți în PA 2018 în care se regăsește acest lucru). Respectiv, datele prezentate în raport nu sunt dezagregate pe categorii de vârstă la indicatorul cu referință la numărul de voluntari activi. La fel, nu este specificat numărul de carnete de voluntar eliberate persoanelor în etate. Dacă ponderea persoanelor în vârstă nu se regăsește în numărul persoanelor cu carnet de voluntari rezultă că politicile oficiale ignoră persoanele în etate, nefolosind potențialul persoanelor în vârstă și nerecunoscând contribuția acestora la dezvoltarea societății, deși datele statistice pentru categoria de vârstă 50+ indică o pondere de 1/4 din totalul numărului de voluntari.</li> <li>▪ Registrul de evidență<sup>2</sup> a carnetelor de voluntar elaborat de Comisia de certificare a instituțiilor-gazdă a activității de voluntariat nu indică categoriile de vârstă.</li> <li>▪ În 2019 a fost lansat de către MSMPs concursul de selectare a APL care vor beneficia de suport informațional și logistic în crearea organizațiilor de susținere reciprocă a vârstnicilor și în procesul de consultare a vârstnicilor. La data de 17 Septembrie 2019, în incinta Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale (MSMPS) s-a desfășurat Atelierul de instruire pentru mobilizatorii comunitari ai vârstnicilor dedicat persoanelor de vârstă a treia din Republica Moldova. Evenimentul a fost organizat de către Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, în parteneriat cu Departamentul Națiunilor Unite pentru Afaceri Economice și Sociale, Fondul ONU pentru Populație în Moldova și HelpAge International Moldova (conform Conceptului privind Programul Național de formare a mobilizatorilor comunitari a vârstnicilor). Este o inițiativă de participare voluntară din partea persoanelor în etate întru valorificarea potențialului acestora pentru dezvoltarea comunității. Această inițiativă va fi în vizorul procesului de monitorizare pentru a înțelege mai bine impactul asupra persoanelor în etate.</li> </ul>				
<b>Acțiunea 2.4. Asigurarea accesului grupurilor vulnerabile la educație și formare profesională</b>					
<b>2.4. Asigurarea accesului grupurilor vulnerabile la educație și formare profesională.</b> <b>Acțiune 3. Identificarea necesităților de instruire a grupurilor vulnerabile</b>	2017 (Acțiunea 3)	Surse bugetare, asistența donatorilor	MSPSF ANOFM	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Studiu elaborat (text preluat din Matrice)</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ -</li> </ul>

<sup>2</sup> Registrul de evidență a carnetelor de voluntar [https://mecc.gov.md/sites/default/files/registru\\_de\\_evidenta\\_al\\_carnetelor\\_de\\_voluntar\\_eliberate\\_9.pdf](https://mecc.gov.md/sites/default/files/registru_de_evidenta_al_carnetelor_de_voluntar_eliberate_9.pdf)



Acțiunea monitorizată	Termen de implementare conform PNA	Costuri estimate	Instituția responsabilă	Indicatori stabiliți	Indicatori de progres raportați
(persoane de etnie romă, cu dizabilități, vârstnice etc.) (text preluat din Matrice)					
Gradul de realizare a indicatorilor	Sub-acțiunea a fost planificată pentru an. 2017, însă nu a fost implementată. Nu s-a inclus în PA 2018 și 2019, astfel nu s-a raportat la această acțiune. Respectiv se consideră acțiune <b>nerealizată</b>				
Constatări privind impactul asupra persoanelor vârstnice	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Sub-acțiunea a fost planificată pentru an. 2017, însă a rămas neimplementată. În an. 2018, la solicitarea Secretariatului Platformei pentru Îmbătrânirea Activă au fost transmise 2 studii: 1. “Analysis of skills demand in Moldova using vacancy information”, iunie, 2019 și “Supply of skills in Moldova Findings from the Moldova Skills Measurement Survey”, iulie, 2019 (finanțate de SDC (Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare) și Banca Mondială). Aceste studii oferă o analiză a competențelor solicitate pe piața muncii. Ele nu au avut ca obiectiv analiza necesităților de instruire a vârstnicilor pentru integrare în câmpul muncii, și se referă la competențele privind categoria de vârstnici doar pe scurt (Lipsa cunoașterii limbii române, precum și insuficiența competențelor digitale sunt constrângeri la avansarea în carieră de persoanele cu vârstă 18-64 de ani. Persoanele mai în vârstă au provocări mai mari referitor la memorie, alfabetizare și empatie și au o mentalitate mult mai rigidă decât persoanele de vârsta mijlocie)<sup>3</sup>. Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare (CPD) a elaborat un studiu privind necesitățile de instruire a unor grupuri vulnerabile<sup>4</sup>. Fără acest studiu, este dificil de a dezvolta oferta de programe de formare care ar satisface necesitățile vârstnicilor. Totuși, chiar și având informație limitată referitor la necesitățile de învățare ale vârstnicilor, nu se cunoaște câte persoane vârstnice au beneficiat de instruire pentru o integrare mai sporită pe piața muncii.</li> </ul>				
2.4. Asigurarea accesului grupurilor vulnerabile la educație și formare profesională. Acțiune 4. Derularea programelor de formare profesională țintite și adaptate la grupurile vulnerabile	2018 (Acțiunea 4)			<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Număr de persoane vulnerabile instruite (text preluat din Matrice)</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ -</li> </ul>

<sup>3</sup> Studiu “Supply of skills in Moldova Findings from the Moldova Skills Measurement Survey”, iulie, 2019, p.15

<sup>4</sup> [http://www.progen.md/files/1601\\_cpd\\_raport\\_educatia\\_adultilor\\_2020.pdf](http://www.progen.md/files/1601_cpd_raport_educatia_adultilor_2020.pdf)

Acțiunea monitorizată	Termen de implementare conform PNA	Costuri estimate	Instituția responsabilă	Indicatori stabiliți	Indicatori de progres raportați
(persoane de etnie romă, cu dizabilități, vârstnice etc.) (text preluat din Matrice)					
<b>Gradul de realizare a indicatorilor</b>	<b>Nerealizat.</b> Nu este clar progresul în privința persoanelor în etate				
<b>Constatări privind impactul asupra persoanelor vârstnice</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ În PA 2019, s-au inclus doar 2 sub-acțiuni: 2.4.1. <b>Monitorizarea și controlul procesului de asigurare a accesului fizic al persoanelor cu dizabilități în instituțiile de învățământ și 2.4.2 Asigurarea instituțiilor de învățământ profesional cu resurse didactice, echipamente, programe, condiții adaptate necesităților persoanelor cu dizabilități.</b> Deși în textul documentului de Matrice se regăsește sub-acțiunea 4 referitor la desfășurarea programelor de formare profesională țintite și adaptate diferitor grupuri vulnerabile, inclusiv vârstnicii, în PA 2019 este inclusă doar categoria persoanelor cu dizabilități. Astfel, nu sunt date referitor la grupul țintă de vârstnici.</li> <li>▪ În concluziile Consiliului Uniunii Europene privind drepturile omului, participarea și bunăstarea persoanelor în etate în era digitalizării<sup>5</sup> se menționează despre societatea din ce în ce mai digitalizată ceea ce face alfabetizarea digitală mai importantă. Conform raportului, digitalizarea poate intensifica inegalitățile și / sau exclude anumite grupuri care au acces limitat sau lipsă de acces la tehnologia digitală, un grup specific fiind oamenii în etate. Sondajul cu referință la Drepturile fundamentale din 2019 scoate în evidență lipsa accesului la serviciile de internet, precum și lipsa abilităților necesare ca principalele bariere în calea utilizării internetului de către persoanele în vârstă. Un rol important în informarea și menținerea legăturilor cu persoanele în vârstă în perioada pandemică COVID 19 a avut-o și are digitalizarea. Acest lucru contribuie la menținerea unei sănătăți durabile, relațiilor sociale prin comunicare la distanță, ceea ce micșorează sentimentul de izolare.</li> <li>▪ Recunoașterea valorii sociale pe care o au membrii vârstnici activi și implicați în dezvoltarea durabilă a societății este parte din politicile Comisiei Uniunii Europene. De exemplu, în cadrul programului Erasmus + s-au oferit oportunități pentru persoanele în etate de a participa la învățare/formare, inclusiv la învățarea autodirecționată,</li> </ul>				

<sup>5</sup> Human Rights, Participation and Well-Being of Older Persons in the Era of Digitalisation. Consiliul UE. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11717-2020-REV-2/en/pdf>

Acțiunea monitorizată	Termen de implementare conform PNA	Costuri estimate	Instituția responsabilă	Indicatori stabiliți	Indicatori de progres raportați
	<p>oportunități de actualizare sau dezvoltare a abilităților, oportunități creative de învățare și formare în noile tehnologii.<sup>6</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Studiile recente confirmă necesitatea de investiții în instruirea adulților, inclusiv a vârstnicilor. Printre beneficiile publice și individuale oferite de aceasta se disting următoarele: un grad mai înalt de încadrare pe piața forței de muncă, creșterea productivității muncii și o mai bună instruire a personalului, reducerea costurilor pentru ajutorul de șomaj și alte plăți sociale, pentru plată în caz de pensionare anticipată, precum și sporirea veniturilor populației în condițiile unei încadrări mai active în viața publică, sănătatea durabilă, rata scăzută a criminalității, nivelul mai ridicat de prosperitate și împlinire. Studiul grupurilor de populație adultă demonstrează că, atunci când se implică în procesul de învățare, oamenii în etate sunt mai sănătoși și, respectiv, necesită mai puține cheltuieli pentru îngrijiri medicale<sup>7</sup>.</li> <li>▪ Există Planul de Acțiuni privind implementarea principiului îmbătrânirii active (2018-2021), Obiectivul 6: promovarea învățării pe tot parcursul vieții și adaptarea sistemului educațional la schimbările economice, sociale și demografice. Planul înscrie 3 acțiuni: 1. Testarea programului de garanție pentru competență (Skill Guarantee) pentru vârstnici (perioada de implementare 2019-2021); 2. Integrarea perspectivei vârstnicilor în Strategia de Învățare pe tot Parcursul Vieții care vizează elaborarea studiului cu privire la necesitățile de instruire ale vârstnicilor (perioada de implementare 2018) și 3. Formarea cluburilor/centrelor de interese pentru vârstnici în cadrul bibliotecilor, școlilor, caselor de cultură (2018-2021). La moment se cunoaște că Strategia IPTV nu este finalizată, respectiv și celelalte acțiuni cu rezultate țintite pentru persoanele în etate sunt în întârziere.</li> </ul>				
<b>2.4.1. Monitorizarea și controlul procesului de asigurare a accesului fizic al persoanelor cu dizabilități în instituțiile de învățământ</b>	Pe parcursul anului	În limitele mijloacelor financiare alocate	MECC	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 5 instituții cu acces fizic asigurat pentru persoanele cu dizabilități locomotorii senzoriale</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ În subordinea MECC sunt 8 centre de excelență, dintre care în 4 Centre procesul de reconstrucție s-a finalizat. Acestea au</li> </ul>

<sup>6</sup> The six key competencies for life learning in later life and active ageing. <https://epale.ec.europa.eu/en/blog/six-key-competencies-life-learning-later-life-and-active-ageing>

<sup>7</sup> Educația europeană a adulților în afara UE, disponibil: [http://www.dvv-international.org.ua/fileadmin/files/eastern-neighbors/publications\\_Moldova/A\\_EducatiaAdultilor-ilovepdf-compressed\\_1\\_.pdf](http://www.dvv-international.org.ua/fileadmin/files/eastern-neighbors/publications_Moldova/A_EducatiaAdultilor-ilovepdf-compressed_1_.pdf), pag.9

Acțiunea monitorizată	Termen de implementare conform PNA	Costuri estimate	Instituția responsabilă	Indicatori stabiliți	Indicatori de progres raportați
					condiții adecvate din pentru a asigura accesul în instituții a persoanelor cu dizabilități și CES
<b>Gradul de realizare a indicatorilor</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>Nerealizat.</b> Nu este clar progresul în privința persoanelor în etate</li> </ul>				
<b>Constatări privind impactul asupra persoanelor vârstnice</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Deși vârstnicii pot avea dubla vulnerabilitate: pe criteriul de vârstă și cel de dizabilitate, vârstnicii ca grup țintă nu se regăsește în vizorul instituțiilor de stat, luând în considerare că se raportează doar la Centrele de excelență ale căror grup țintă sunt tinerii</li> </ul>				
<b>2.4.2. Asigurarea instituțiilor de învățământ profesional cu resurse didactice, echipamente, programe, condiții adaptate necesităților persoanelor cu dizabilități</b>	Pe parcursul anului	În limitele mijloacelor financiare alocate	MECC	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Nr. de instituții de învățământ care aplică programe adaptate</li> <li>▪ Nr. de persoane cu dizabilități integrate în instituțiile de învățământ profesional-tehnic</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• 4 Centre de excelență (centrul de excelență în informatică și tehnologii; în transporturi; în servicii și prelucrarea alimentelor; în industria ușoară) sunt asigurate cu condiții adaptate la necesitățile persoanelor cu dizabilități</li> <li>• -</li> </ul>
<b>Gradul de realizare a indicatorilor</b>	<b>Nerealizat.</b> Nu este clar progresul în privința persoanelor în etate				

Acțiunea monitorizată	Termen de implementare conform PNA	Costuri estimate	Instituția responsabilă	Indicatori stabiliți	Indicatori de progres raportați
<p><b>Constatări privind impactul asupra persoanelor vârstnice</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Denumirea acțiunii exclude din start grupul țintă vârstniciei și se referă doar la persoanele cu dizabilități din categoria tânără de populație, luând în considerație raportarea referitor la Centrele de excelență, ale căror grup țintă sunt tinerii</li> <li>• Din analiza ofertelor de programe pentru pregătirea profesională de pe site-ul MECC, rezultă că această ofertă nu acoperă tot spectrul de învățare pentru persoanele în etate – majoritatea ofertelor se referă la instruirile conducătorilor auto, precum și la limbi străine, frizerie, electromecanică. Din studiile la care s-a făcut referință mai sus (finanțate de SDC (Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare) și Banca Mondială) referitor la unele necesități educaționale ale vârstnicilor se enumeră cele digitale, care se regăsesc limitat în oferta de programe de formare profesională (doar în programul universităților din Cahul, Bălți și Tiraspol).</li> <li>• Conform Regulamentului cu privire la formarea continuă a adulților (HG Nr. 193 din 24.03.2017)<sup>8</sup> la p.3 „formarea profesională continuă a adulților se organizează ..., ținându-se cont de ... de competențele generale ale adulților” sau în p.1 “a competențelor-cheie: digitale, antreprenoriale, lingvistice, interculturale și alte competențe noi, solicitate de piața muncii.”</li> </ul>				
<b>Acțiunea 2.5. Îmbunătățirea cadrului legal privind învățarea pe tot parcursul vieții</b>					
<p><b>2.5 Îmbunătățirea cadrului legal privind învățarea pe tot parcursul vieții.</b></p> <p><b>Acțiune 1. Elaborarea și adoptarea cadrului legal privind Învățarea pe tot parcursul vieții.</b></p> <p><b>(text preluat din Matrice)</b></p>	2018, amânată pe 2019	Nu necesită surse suplimentare, asistența donatorilor (text preluat din Matrice)	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Proiect de hotărâre a Guvernului cu privire la învățarea pe tot parcursul vieții (text preluat din Matrice)</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Nu s-a inclus în PA 2019</li> </ul>
<p><b>Gradul de realizare a indicatorilor</b></p>	Sub-acțiunea nu s-a inclus în PA 2019, astfel nu s-a raportat la această acțiune. Respectiv se consideră acțiune <b>nerealizată</b>				
<p><b>Constatări privind impactul asupra persoanelor vârstnice</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ În an. 2019, HelpAge a contractat un specialist pentru elaborarea Conceptului pentru educația adulților, care este parte integrantă a învățării pe tot parcursul vieții, care a proiectat Conceptul pentru educația adulților;</li> <li>▪ S-a creat grupul de lucru pentru definitivarea Conceptului de educație a adulților;</li> <li>▪ Conceptul de programe de garanție a competențelor pentru adulți rămâne a fi testat;</li> </ul>				

<sup>8</sup>Regulament cu privire la formarea continuă a adulților <http://lex.justice.md/md/369645/>

Acțiunea monitorizată	Termen de implementare conform PNA	Costuri estimate	Instituția responsabilă	Indicatori stabiliți	Indicatori de progres raportați
<b>Prioritatea 3. O mai bună guvernare a pieței muncii</b>					
<b>3.5.1. Acordarea serviciilor de ocupare a forței de muncă</b>	Pe parcursul anului	50,0	ANOFM STOFM	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Nr. de beneficiari de servicii de informare</li> <li>▪ Nr. de beneficiari de servicii de intermediere</li> <li>▪ Nr. de beneficiari de servicii de preconcediere</li> <li>▪ Nr. de beneficiari servicii de ghidare în carieră</li> <li>▪ 35% șomeri plasați în câmpul muncii din total înregistrați (cel puțin 14500)</li> <li>▪ Nr. de persoane cu dizabilități plasate în câmpul muncii</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 65 mii beneficiari servicii de informare</li> <li>▪ 22,9 mii beneficiari servicii de intermediere</li> <li>▪ 350 persoane cu statut de șomer sau 25% din totalul celor preavizați</li> <li>▪ 10,1 mii beneficiari servicii de ghidare în carieră</li> <li>▪ 11,2 mii (ponderea angajării a constituit 36%, fiind în descreștere cu 5 p.p. față anul 2018 (41%))</li> <li>▪ 200 șomeri cu dizabilități (33,3% din numărul persoanelor)</li> </ul>

Acțiunea monitorizată	Termen de implementare conform PNA	Costuri estimate	Instituția responsabilă	Indicatori stabiliți	Indicatori de progres raportați
					cu dizabilități înregistrate)
<b>Gradul de realizare a indicatorilor în privința persoanelor vârstnice</b>	<b>Parțial realizat</b>				
<b>Constatări privind impactul asupra persoanelor vârstnice</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 9 264 persoane cu vârsta peste 50 ani au fost înregistrate cu statut de șomer pe parcursul anului 2019, ceea ce constituie 29,4% din nr. total de șomeri înregistrați (31 483 șomeri).</li> <li>▪ 2 646 șomeri cu vârsta peste 50 ani au fost plasați în câmpul muncii, ceea ce constituie 28,5% din nr. total de șomeri înregistrați cu vârsta peste 50 ani și 23,5% din nr. total al șomerilor plasați în câmpul muncii.</li> <li>▪ Din totalul de 600 persoane cu dizabilități înregistrate cu statut de șomer pe parcursul anului 2019, 41% constituie persoanele cu vârsta cuprinsă între 50-65 ani.</li> <li>▪ Nu sunt raportate date dezagregate cu privire la nr. de beneficiari de servicii de informare, servicii de intermediere, servicii de preconcediere, servicii de ghidare în carieră.</li> </ul>				
<b>3.5.2. Prestarea serviciilor de formare profesională a șomerilor și susținerea acestora la încadrarea în câmpul muncii după absolvire</b>	Pe parcursul anului	9 483,6	ANOFM STOFM	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Nr. de absolvenți ai cursurilor de formare profesională – 2500 dintre care 680 trecători;</li> <li>▪ Nr. de absolvenți angajați în câmpul muncii (cel puțin 80%)</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 868 de șomeri, inclusiv trecători</li> <li>▪ 882 șomeri au fost plasați în câmpul muncii</li> </ul>
<b>Gradul de realizare a indicatorilor în privința persoanelor vârstnice</b>	<b>Parțial realizat</b>				
<b>Constatări privind impactul asupra persoanelor vârstnice</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Din cei 868 de șomeri absolvenți ai cursurilor de formare profesională, doar 6% au vârsta peste 50 ani (53 șomeri).</li> <li>▪ Nu sunt raportate date dezagregate cu privire la nr. de absolvenți ai cursurilor de formare profesională angajați în câmpul muncii.</li> </ul>				
<b>3.5.5. Subvenționarea angajării șomerilor care necesită suport suplimentar pe piața muncii</b>	Pe parcursul anului	3 578,0	ANOFM STOFM	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 100 subvenții acordate angajatorilor</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 45 subvenții acordate</li> <li>▪ 45 șomeri angajați ca urmare a subvențiilor</li> </ul>

Acțiunea monitorizată	Termen de implementare conform PNA	Costuri estimate	Instituția responsabilă	Indicatori stabiliți	Indicatori de progres raportați
				<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Cel puțin 100 șomeri angajați ca urmare a subvențiilor</li> <li>▪ Nr. de șomeri angajați pe categorii conform Legii 105/2018, dezagregat pe vârste și gen</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 28 persoane cu vârsta 50 de ani și peste (62,2%) și 17 persoane cu dizabilități (37,8%).</li> </ul>
<b>Gradul de realizare a indicatorilor</b>	<b>Parțial realizat</b>				
<b>Constatări privind impactul asupra persoanelor vârstnice</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Din nr. total de șomeri angajați ca urmare a acordării subvențiilor, 28 persoane cu vârsta 50 de ani și peste au fost angajate în muncă prin măsura de subvenționare a locurilor de muncă prevăzută la art. 36 din Legea nr. 105/2018.</li> </ul>				
<b>3.5.7. Acordarea ajutorului de șomaj șomerilor înregistrați la STOFM</b>	Pe parcursul anului	44 128,9	CNAS ANOFM	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Nr. de beneficiari de ajutor de șomaj</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 3,5 mii persoane (3566) sau 11% din totalul șomerilor înregistrați pe parcursul anului</li> </ul>
<b>Gradul de realizare a indicatorilor</b>	<b>Parțial realizat</b>				
<b>Constatări privind impactul asupra persoanelor în etate</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Reieșind din sursele disponibile, nu sunt date dezagregate pe criteriu de vârstă cu privire la nr. beneficiarilor de ajutor de șomaj peste anul 2019. Au fost recepționate date dezagregate pe criteriu de vârstă pentru anul 2020, pentru perioada stării de urgență: din nr. total de beneficiari cărora li s-a stabilit dreptul la ajutor de șomaj (14 166 beneficiari), persoanele cu vârsta peste 50 ani constituie 28% (5 400 beneficiari).</li> </ul>				
<b>3.5.8. Acordarea serviciilor de stimulare a mobilității forței de muncă</b>	Pe parcursul anului	1 139,2	ANOFM STOFM	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 62 șomeri angajați prin serviciile de stimulare a mobilității forței de muncă pe grupe de vârstă și gen</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 64 șomeri angajați</li> </ul>
<b>Gradul de realizare a indicatorilor</b>	<b>Nu este clar progresul în privința persoanelor cu vârsta peste 50 ani.</b>				



Acțiunea monitorizată	Termen de implementare conform PNA	Costuri estimate	Instituția responsabilă	Indicatori stabiliți	Indicatori de progres raportați
<b>Constatări privind impactul asupra persoanelor în etate</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Informația raportată privind realizarea indicatorului nu este dezagregată pe grupe de vârstă și gen.</li> </ul>				
<b>3.5.9. Organizarea târgurilor locurilor de muncă, inclusiv pentru persoane cu dizabilități</b>	Pe parcursul anului	3,7	MECC ANOFM STOFM	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Nr. de târguri organizate</li> <li>▪ Nr de participanți</li> <li>▪ Nr. de angajatori prezenți</li> <li>▪ Nr. de locuri de muncă oferite</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 61 târguri organizate</li> <li>▪ 6,7 mii persoane</li> <li>▪ 487 agenți economici</li> <li>▪ 10,5 locuri de muncă</li> </ul>
<b>Gradul de realizare a indicatorilor</b>	<b>Nu este clar progresul în privința persoanelor cu vârsta peste 50 ani sau 60 ani.</b>				
<b>Constatări privind impactul asupra persoanelor în etate</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Din informația raportată, constatăm că genericul târgurilor locurilor de muncă care au fost desfășurate pe parcursul anului, vizează preponderent tinerii. Subliniem că nu a fost raportată informație privind desfășurarea unor târguri cu genericul promovării unor locuri de muncă prietenoase tuturor vârstelor.</li> <li>▪ Persoanele în vârstă de pre-pensionare sunt vulnerabile pe piața muncii, în special din cauza politicii de angajare a tinerilor promovată de către angajatori, dar și ca rezultat al prevederii Codului Muncii care oferă angajatorilor posibilitatea de a concedia persoanele care au atins vârsta stabilită pentru pensionare pentru limită de vârstă, art. 86 alin. (1) lit. y1).</li> </ul>				
<b>3.5.10. Asigurarea informării actorilor pe piața muncii despre serviciile și măsurile implementate de ANOFM</b>	Pe parcursul anului	În limitele mijloacelor financiare alocate	ANOFM	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 100000 persoane informate</li> <li>▪ Nr. de campanii desfășurate</li> <li>▪ Nr. de apariții media</li> <li>▪ Nr. de accesări ale canalelor de informare on-line</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 65 433 persoane informate</li> <li>▪ 5 campanii desfășurate</li> <li>▪ 408 apariții media</li> <li>▪ 127,3 mii accesări pagina web ANOFM, 57,6 mii accesări portalul web angajat.md, 1,9 mii accesări e-angajare.md</li> </ul>

Acțiunea monitorizată	Termen de implementare conform PNA	Costuri estimate	Instituția responsabilă	Indicatori stabiliți	Indicatori de progres raportați
				<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Nr. de apeluri recepționate</li> <li>▪ Nr. de șomeri noi înregistrați</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 5,5 mii de apeluri (5577)</li> <li>▪ 31,4 mii șomeri noi înregistrați</li> </ul>
<b>Gradul de realizare a indicatorilor</b>	<b>Nu este clar progresul înregistrat în privința persoanelor cu vârsta peste 50 sau 60 ani.</b>				
<b>Constatări privind impactul asupra persoanelor în etate</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Reieșind din informația raportată, nu sunt prezentate date dezagregate pe criteriu de vârstă privind actorii informați pe piața muncii privind serviciile și măsurile implementate de ANOFM. Din totalul șomerilor noi înregistrați pe parcursul anului 2019, persoanele cu vârsta peste 50 ani constituie 29,5%.</li> <li>▪ Conform termenilor de implementare a acțiunii și a indicatorilor de progres stabiliți, instituția implementatoare și-a atins obiectivul. Este dificil de estimat impactul acestei acțiuni asupra persoanelor în vârstă de pre-pensionare și pensionare, dar și asupra altor actori pe piața muncii care necesită suport suplimentar pentru angajare.</li> </ul>				
<b>3.5.11.Organizarea campaniilor de informare și sensibilizare a societății, angajatorilor, partenerilor sociali, cu privire la integrarea pe piața muncii a persoanelor cu dizabilități, tinerilor, migranților, victimelor traficului de ființe umane</b>	Pe parcursul anului	În limitele mijloacelor financiare alocate	ANOFM	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 4 campanii de informare și sensibilizare organizate</li> <li>▪ Nr. de persoane cu dizabilități, tineri, migranți și victime ale traficului de ființe umane înregistrate și plasate în câmpul muncii</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 5 campanii de informare și sensibilizare</li> <li>▪ 600 persoane cu dizabilități înregistrate, 200 plasate în câmpul muncii; 6786 tineri cu vârsta cuprinsă între 16-29 ani înregistrați, 2931 plasați în câmpul muncii; 8 victimele ale violenței în familie înregistrate, 1 plasată în câmpul muncii; 1029 migranți reîntorși înregistrați, dintre care 215 plasați în câmpul muncii.</li> </ul>

Acțiunea monitorizată	Termen de implementare conform PNA	Costuri estimate	Instituția responsabilă	Indicatori stabiliți	Indicatori de progres raportați
<b>Gradul de realizare a indicatorilor</b>	<b>Nu este clar progresul înregistrat în privința persoanelor cu vârsta peste 50 sau 60 ani.</b>				
<b>Constatări privind impactul asupra persoanelor în etate</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Pe parcursul anului 2019 au fost desemnate grupurile țintă a campaniilor de informare și sensibilizare privind angajarea unor grupuri care necesită suport suplimentar pe piața muncii, precum migranții, tinerii, persoanele cu dizabilități etc. Schițarea profilului beneficiarilor campaniilor de informare, dar și elaborarea unor mesaje cheie care să fie direcționate către beneficiarii targetați, produce rezultate satisfăcătoare pentru creșterea ratei de ocupare a acestora în rândul populației generale. Remarcăm că nu au fost identificate informații privind desemnarea drept grup țintă a campaniilor persoanele cu vârsta peste 50 ani.</li> </ul>				
<b>3.5.12. Testarea practicii „locuri de muncă prietenoase vârstnicilor”</b>	Trimestrul IV	50,0	MSMPS	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 10 companii vor testa proceduri de nediscriminare axate pe vârstnici</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 30 instituții/ companii unde a fost testat conceptul locuri de muncă prietenoase vârstnicilor</li> </ul>
<b>Gradul de realizare a indicatorilor</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ <b>Realizat</b></li> </ul>				
<b>Constatări privind persoanele în etate</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Din rezultatele Raportului<sup>9</sup> obținute în cadrul testării locurilor de muncă prietenoase vârstnicilor în cadrul a 30 de instituții/companii din sectorul public și privat din Republica Moldova, reiese că 2/3 din organizațiile testate nu satisfac deloc sau aproape deloc necesitățile vârstnicilor și doar 1/3 din organizațiile testate au un mediu oarecum prietenos vârstei, care necesită îmbunătățiri în ceea ce privește aspecte de planificare a resurselor umane, recrutare, formare și dezvoltare profesională, dar și menținerea la locul de muncă.</li> </ul>				

<sup>9</sup> Ministerul Muncii, Sănătății și Protecției Sociale a selectat în 2019 organizația HelpAge International Moldova pentru organizarea testării practicilor locurilor de muncă prietenoase vârstnicilor în 30 companii/instituții din Republica Moldova.

## II. Sinteza gradului de realizare a indicatorilor monitorizați și progresul înregistrat în privința persoanelor vârstnice

Monitorizarea gradului de realizare a indicatorilor de progres ai celor 16 acțiuni selectate din PNA pe anul 2019 pentru implementarea SNOFM pe anii 2017-2021 a arătat următoarele:

### **Prioritatea 2. Dezvoltarea capitalului uman pentru șanse sporite la angajare**

- Acțiunea 2.1. Consolidarea legăturii dintre piața muncii și sistemul de formare profesională din Republica Moldova
- Acțiunea 2.4. Asigurarea accesului grupurilor vulnerabile la educație și formare profesională
- Acțiunea 2.5. Îmbunătățirea cadrului legal privind învățarea pe tot parcursul vieții

s-a constatat că **nici o acțiune din perspectiva grupului de vârstnici nu a fost realizată.**

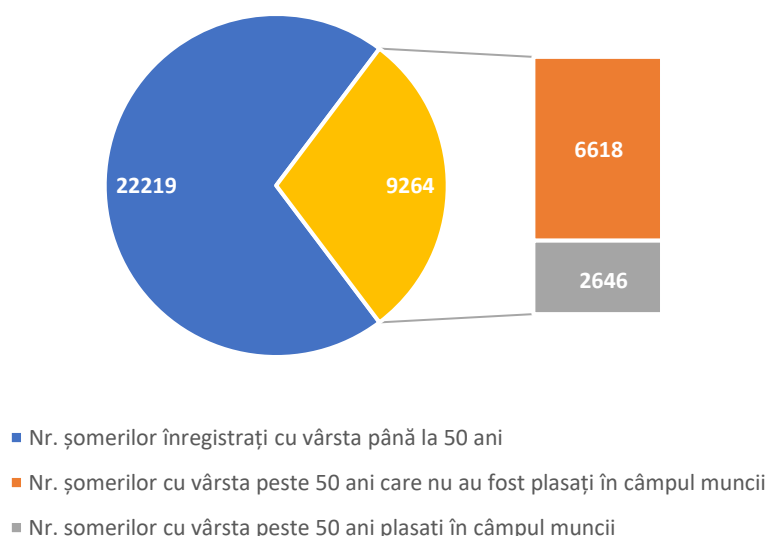
### **Prioritatea 3. O mai bună guvernare a pieței muncii**

- Acțiunea 3.5. Diversificarea serviciilor și extinderea pachetelor personalizate pentru grupurile vulnerabile

s-a constatat că **doar o acțiune a fost realizată, 4 acțiuni parțial realizate și 4 acțiuni nerealizate.**

*Reieșind din informația analizată privind acțiunile întreprinse în anul 2019 pentru dezvoltarea capitalului uman pentru șanse sporite la angajare și diversificarea serviciilor/pachetelor personalizate pentru grupurile vulnerabile, s-au evidențiat următoarele aspecte:*

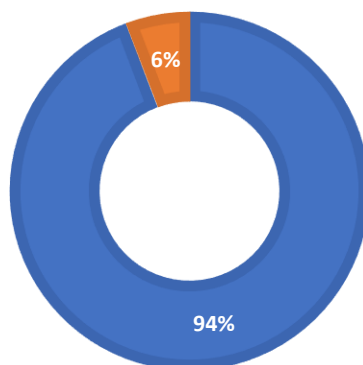
**Persoanele cu vârsta peste 50 ani ocupă o pondere destul de ridicată în rândul șomerilor înregistrați la structurile teritoriale de ocupare a forței de muncă și o bună parte dintre aceștia riscă să rămână neangajați pentru o perioadă mai îndelungată.** În contextul politicilor de angajare a tinerilor promovate de către unii angajatori, dar și ca rezultat al prevederii Codului Muncii care oferă angajatorilor posibilitatea de a concedia persoanele care au atins vârsta stabilită pentru pensionare pentru limită de vârstă, art. 86 alin. (1) lit. y1), persoanele pre-pensionare și persoanele pensionate sunt o categorie vulnerabilă care necesită suport suplimentar pe piața muncii. Datele disponibile pentru anul 2019 arată că măsurile de ocupare aplicate în privința acestora nu au redus foarte mult din barierele specifice cu care se confruntă persoanele aflate la vârsta pre-pensionară și vârstnicii în ceea ce privește găsirea și menținerea locului de muncă.



**Figura 1.** Nr. șomerilor înregistrați cu vârsta peste 50 ani din nr. total de șomeri înregistrați pe parcursul anului 2019 și nr. șomerilor cu vârsta peste 50 ani plasați în câmpul muncii, ANOFM

**Persoanele pre-pensionare și pensionare continuă să rămână un grup cu posibilități limitate în ceea ce privește accesul la oportunități de învățare pe tot parcursul vieții.** Reieșind din datele disponibile pentru anul 2019, șomerii din grupul de vârstă cuprinsă între 50-65 ani nu beneficiază de serviciile de educație și formare profesională în aceeași măsură ca persoanele din grupurile mai tinere. Preponderent, grupurile țintite pentru ghidarea în carieră, cursurile de formare profesională și adaptarea rezonabilă la locul de muncă sunt tinerii, femeile tinere și persoanele cu dizabilități.

■ Nr. total al șomerilor      ■ Nr. șomerilor din grupul de vârstă 50-65 ani



**Figura 2.** Nr. șomerilor din grupul de vârstă 50-65 ani beneficiari de servicii de educație și formare profesională din nr. total de beneficiari, ANOFM, 2019

Reieșind din datele disponibile pentru anul 2019, chiar dacă pe parcursul ultimilor ani s-au depus eforturi mai mari pentru aplicarea unor măsuri active și pasive de ocupare a persoanelor cu vârsta peste 50 ani, **nu se atestă progrese semnificative în ceea ce privește:**

- ❖ promovarea angajării persoanelor pre-pensionare și a vârstnicilor;
- ❖ crearea condițiilor pentru asigurarea locurilor de muncă prietenoase persoanelor vârstnice;
- ❖ creșterea șanselor de angajare a persoanelor adulte și vârstnice prin asigurarea acestora cu oportunități de învățare pe tot parcursul vieții.

...

### III. Analiza situației pe piața muncii a grupului de pre-pensionari și pensionari în timpul pandemiei de COVID-19

Restricțiile impuse de autoritățile publice naționale pentru încetarea răspândirii noului tip de coronavirus COVID-19, au condus la mai multe **constrângeri pe piața muncii, care au afectat disproporționat populația ocupată**. Consecințele economice ale pandemiei asupra situației pe piața muncii, au scos la iveală vulnerabilitățile și inegalitățile cu care se confruntă anumite categorii de angajați. Menționăm că **cel mai mult a fost afectată categoria de angajați care dispun de mijloace limitate pentru a putea beneficia de măsurile de protecție a ocupării forței de muncă, printre care se regăsesc persoanele vârstnice**.

În această secțiune a raportului, vor fi analizate **datele statistice existente și indicatorii pe piața muncii în profil de vârstă și gen**, pentru a determina principalele tendințe în ceea ce privește efectele pandemiei de COVID-19 asupra populației economic activă, aflată la vârsta pre-pensionară, dar și asupra populației pensionate care continuă să activeze în câmpul muncii. Raportul prevede o serie de recomandări pentru autoritățile publice naționale, formulate cu scopul de a atenua inegalitățile accentuate cu care se confruntă grupul de pre-pensionari și pensionari pe piața muncii în timpul crizei economice determinate de pandemia de COVID-19.

**Restricțiile de izolare a populației au condus la o scădere bruscă a ratei de ocupare în câmpul muncii.** Analiza seriilor de date lunare publicate de ANOFM cu privire la evoluția pe piața muncii în perioada martie-octombrie 2020<sup>10</sup> (figura 3), arată o creștere semnificativă a numărului de șomeri aflați la evidență la începutul lunii, începând cu luna mai 2020, și o discrepanță destul de mare între numărul șomerilor noi înregistrați și numărul șomerilor plasați în câmpul muncii sau ieșiți de la evidență pe parcursul lunii. Chiar dacă spre sfârșitul anului se atestă o oarecare descreștere în ceea ce privește numărul șomerilor aflați la evidență la începutul lunii, analiza datelor dezagregate privind situația pe piața muncii indică faptul că în cazul unor grupuri de populație, efectele negative ale pandemiei se vor răsfrânge pe un termen mai lung, în ceea ce privește găsirea și menținerea locului de muncă, în special pentru persoanele vârstnice.

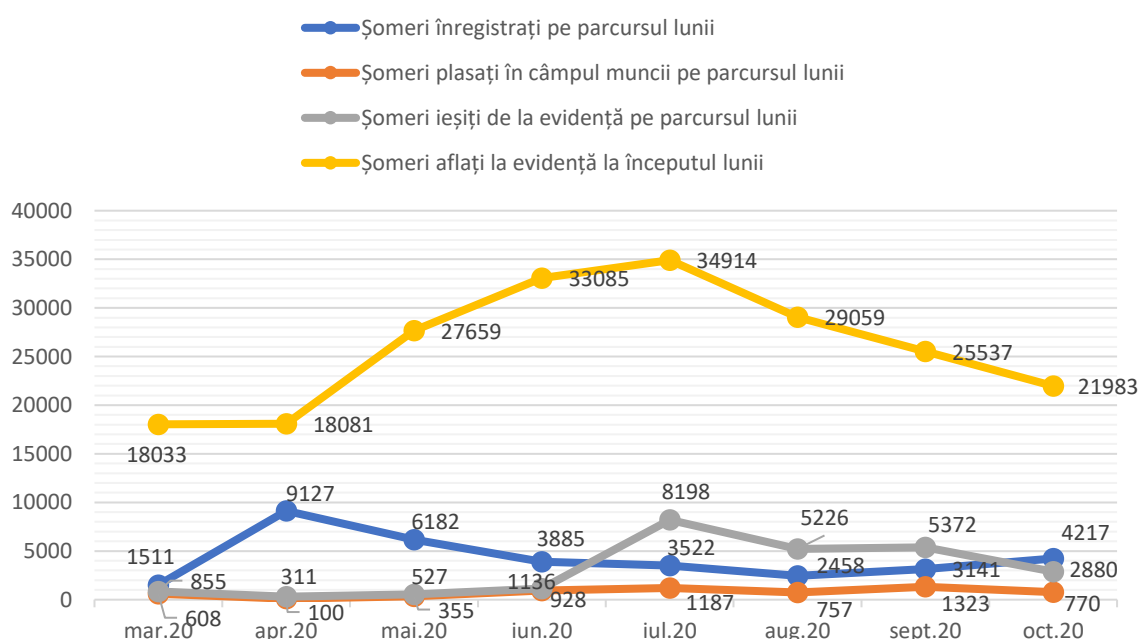
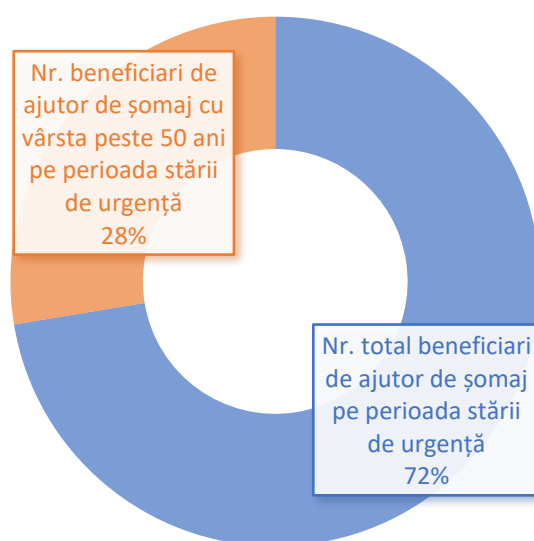


Figura 3. Principalii indicatori asupra evoluției pe piața muncii în perioada martie-octombrie 2020, ANOFM

<sup>10</sup> Rapoarte statistice lunare ANOFM martie-octombrie 2020: <https://www.anofm.md/documents/59>

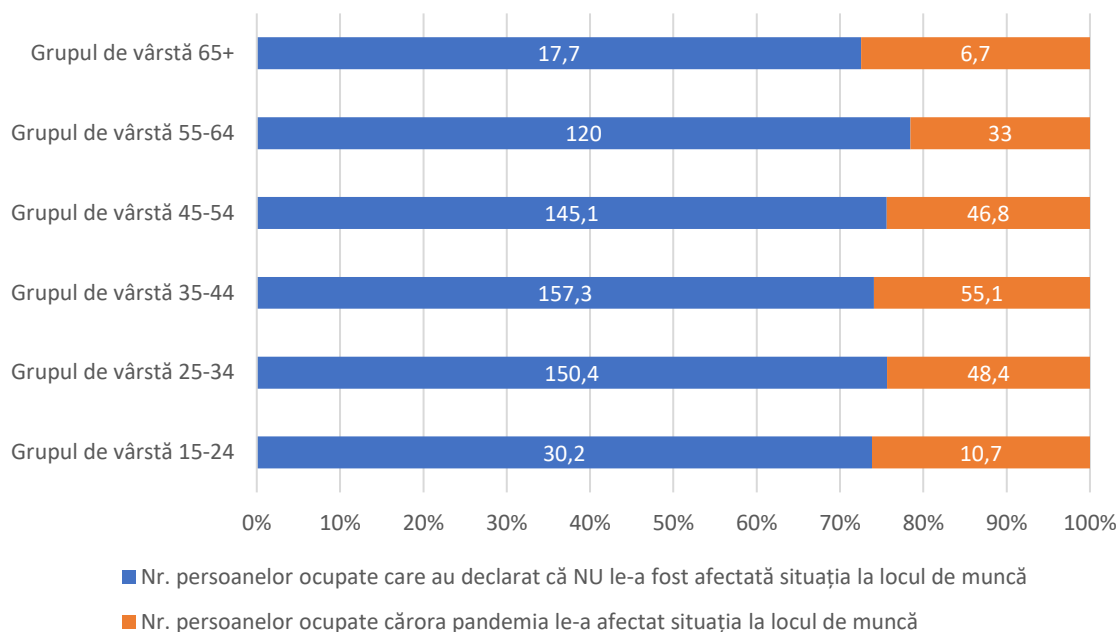
**Persoanele ocupate cu vârsta peste 50 ani, aflate la vârsta pre-pensionară, riscă să rămână fără surse de venit, iar dificultățile pentru reîncadrarea ulterioară în câmpul muncii să fie mai mari decât pentru alte grupuri de vârstă.** Reieșind din datele prezentate de CNAS, pre-pensionarii au constituit aproape o treime din numărul total de beneficiari de ajutor de șomaj pe perioada stării de urgență (5400 beneficiari cu vârsta peste 50 ani din numărul total de 14166). Persoanele în vârstă pre-pensionară sunt mai vulnerabile pe piața muncii, în special din cauza politicii de angajare a tinerilor promovată de către angajatori, dar și ca rezultat al prevederii Codului Muncii care oferă angajatorilor posibilitatea de a concedia persoanele care au atins vârsta stabilită pentru pensionare pentru limită de vârstă, art. 86 alin. (1) lit. y1).



**Figura 4.** Numărul beneficiarilor de ajutor de șomaj pe perioada stării de urgență 2020, pe grupe de vârstă, CNAS

**Totuși, cei mai afectați pe piața muncii sunt persoanele cu vârsta peste 65 ani.** Impactul pandemiei asupra situației la locul de muncă s-a manifestat în principal prin întreruperea sau sistarea activității, prestarea muncii la domiciliu, trecerea la programul de lucru parțial, micșorarea orelor de muncă efectiv lucrate. Reieșind din datele statistice prezentate de BNS<sup>11</sup>, remarcăm faptul că indiferent de vârstă, populația economic activă a fost afectată de schimbările apărute pe piața muncii odată cu impunerea restricțiilor epidemiologice. Chiar dacă numărul persoanelor ocupate cu vârsta peste 65 ani este mai mic decât numărul persoanelor ocupate în câmpul muncii din alte grupuri de vârstă, ponderea persoanelor ocupate în grupul de vârstă peste 65 ani (circa 27,45%), cărora pandemia le-a afectat situația la locul de muncă este mai mare decât în alte categorii de vârstă (figura 5).

<sup>11</sup> Forța de muncă în Republica Moldova: ocuparea și șomajul în trimestrul II 2020, comunicat de presă publicat la 03.09.2020 pe pagina web BNS: <https://statistica.gov.md/newsview.php?!=ro&idc=168&id=6749>



**Figura 5.** Numărul persoanelor ocupate afectate la locul de muncă de criza de COVID-19, BNS, trimestrul II 2020, mii persoane

**Persoanele vârstnice angajate în câmpul muncii, care au atins vârsta legală de pensionare, nu mai sunt eligibili pentru aplicarea măsurilor pasive de ocupare a forței de muncă.** Reieșind din prevederile art. 20, punctul 1, lit. a), Legea Nr. 105/2018<sup>12</sup>, persoanele care au atins vârsta stabilită pentru obținerea dreptului la pensie pentru limită de vârstă nu pot fi înregistrate cu statut de șomer, dar nici să beneficieze de ajutorul de șomaj, garantat de stat ca măsură de protecție a forței de muncă. Prin urmare, persoanele încadrate în câmpul muncii care dețin statutul de pensionar pentru limită de vârstă, afectate la locul de muncă de pandemia de COVID-19, nu au putut beneficia de ajutorul de șomaj acordat pentru susținerea financiară a angajaților în timpul stării de urgență<sup>13</sup>, dar nici ulterior. Menționăm că vârstnicii angajați au pierdut veniturile pentru munca prestată în aceeași măsură, ca și alte categorii de angajați din grupurile de vârstă mai tinere, și sunt cei care continuă să contribuie la formarea bugetului public național din veniturile înregistrate, inclusiv după pensionare.

**Persoanele vârstnice care prestează munci informale sunt mai vulnerabile pe piața muncii, pentru că riscă să piardă atât locurile de muncă, cât și sursa veniturilor suplimentare.** Analiza datelor statistice pentru anul 2019 privind populația ocupată în sectorul informal<sup>14</sup>, arată că ponderea angajaților la un loc de muncă neformal este mai ridicată în rândul populației cu vârsta peste 65 ani, decât în alte categorii de vârstă (figura 6). Printre sectoarele economice în care vârstnicii prestează munci informale sunt agricultura, silvicultura, pescuitul și construcțiile. Scăderea sau pierderea veniturilor suplimentare de către persoanele vârstnice pe timp de pandemie este îngrijorătoare, chiar

<sup>12</sup> Șomer este considerată persoana aflată în căutarea unui loc de muncă, care are vârsta cuprinsă între 16 ani și vârsta stabilită pentru obținerea dreptului la pensie pentru limită de vârstă sau la o altă categorie de pensie, conform legislației în vigoare, cu excepția persoanelor care exercită dreptul la pensie de urmaș și la pensie de dizabilitate, cărora li se recomandă încadrarea în câmpul muncii în baza certificatului de încadrare în grad de dizabilitate, conform art. 20, punctul 1, lit. a) , Legea Nr. 105/2018, cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj: [https://www.legis.md/cautare/getResults?doc\\_id=122876&lang=ro#](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122876&lang=ro#)

<sup>13</sup> Prin derogare de la prevederile Legii nr. 105/2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, în perioada stării de urgență persoanele înregistrate cu statut de șomer la una dintre subdiviziunile teritoriale de ocupare a forței de muncă, inclusiv cele revenite de peste hotare, beneficiază lunar, de la data solicitării, de ajutor de șomaj în cuantum de 2775 de lei, conform Legii Nr. 56/2020: [https://www.legis.md/cautare/getResults?doc\\_id=121129&lang=ro](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121129&lang=ro)

<sup>14</sup> Sursa: Biroul Național de Statistică, Ancheta Forței de Muncă, Sectorul Informal



dacă beneficiază de pensii, plata cărora nu a avut de suferit pe perioada stării de urgență sau stării de urgență în sănătate publică.

Subliniem faptul că în anul 2018 rata sărăciei în rândul persoanelor cu vârsta peste 60 ani a fost 25,4%, iar ponderea populației sărace cu vârsta peste 60 ani a fost de 22,7%<sup>15</sup>. În ultimii ani se atestă o **creștere a ratei sărăciei în rândul persoanelor vârstnice, iar populația vârstnică săracă ocupă o pondere din ce în ce mai mare în rândul populației generale**. În acest context, promovarea angajării și a menținerii locurilor de muncă de către persoanele vârstnice, inclusiv după pensionare, vor compensa impactul îmbătrânirii demografice, îmbunătățind în același timp **bunăstarea financiară a unor persoane în vârstă, care altfel s-ar putea să nu aibă venituri adecvate unui nivel de trai decent după împlinirea vârstei de pensionare**.

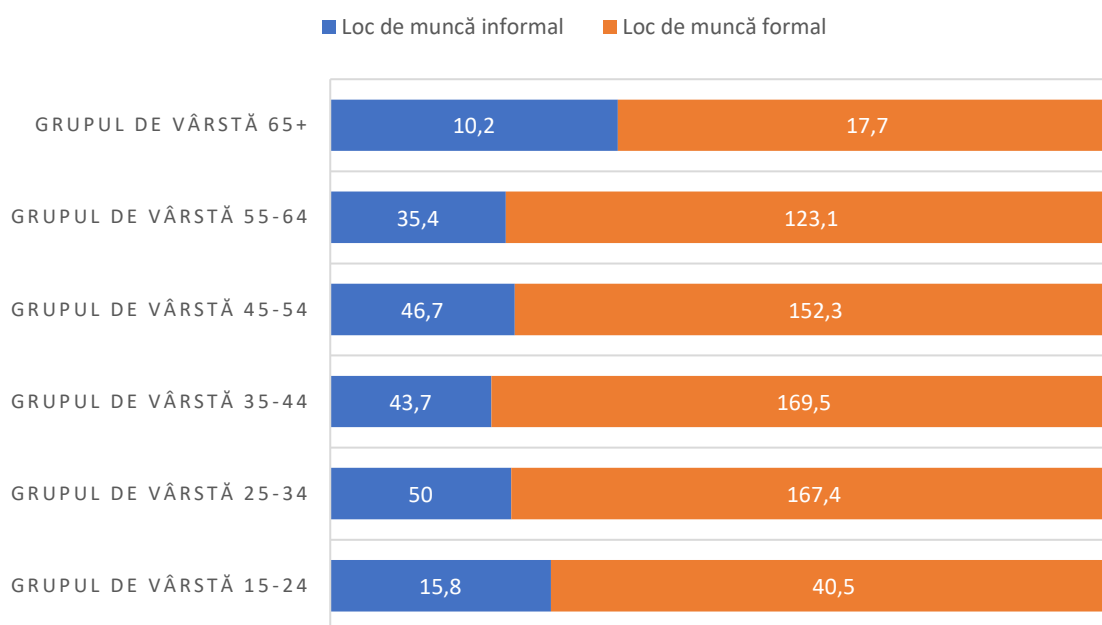


Figura 6. Populația ocupată în sectorul informal pe grupe de vârstă, mii persoane, BNS, 2019

**Persoanele vârstnice angajate în sectorul formal nu sunt mai protejate decât cele angajate în sectorul informal, întrucât sunt expuse unui risc destul de ridicat de a fi concediați în timpul pandemiei de COVID-19.** Conform prevederilor Codul Muncii, art. 86, lit y1)<sup>16</sup>, concedierea poate fi admisă pe motivul deținerii de către salariat a statutului de pensionar pentru limită de vârstă. În contextul restricției de izolare impusă de CNESP persoanelor cu vârsta peste 63 ani, dar și din cauza riscului crescut în cazul persoanelor vârstnice de a contracta noul tip de coronavirus, unii dintre angajatori ar putea decide încetarea raporturilor de muncă cu angajații vârstnici pe timp de pandemie, pentru că ar avea cheltuieli mai mari pentru asigurarea sănătății și securității la locul de muncă în cazul angajaților vârstnici, chiar și în pofida dorinței acestora de a rămâne încadrați în câmpul muncii.

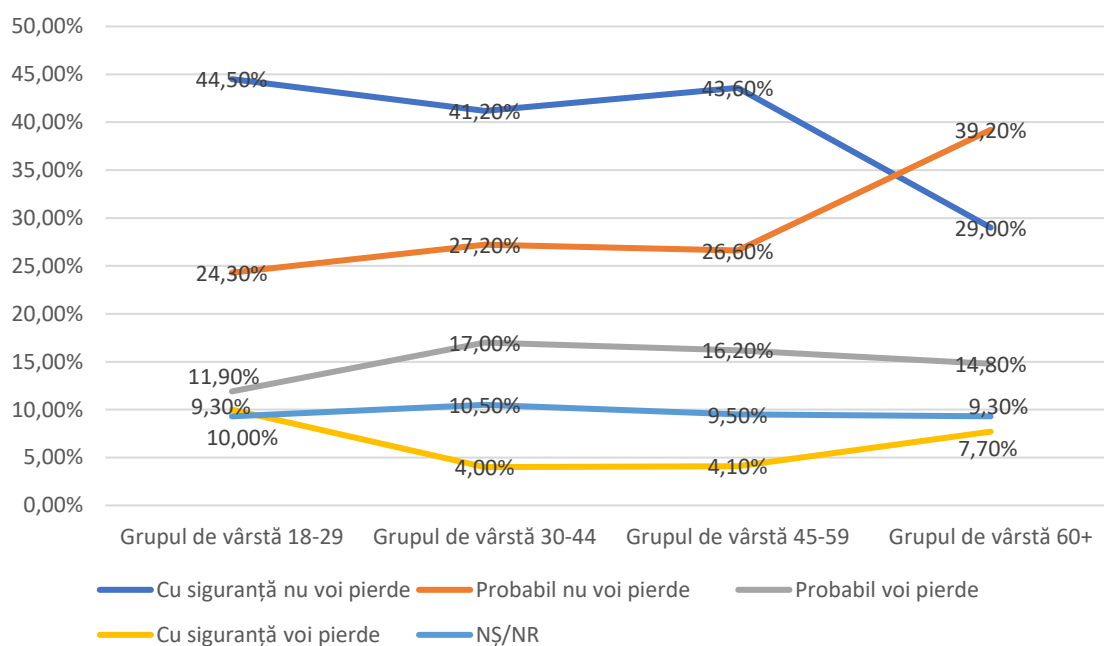
**Nesiguranța în privința păstrării locului de muncă este destul de mare în cazul persoanelor vârstnice.** Părerile populației încadrate în câmpul muncii în ceea ce privește siguranța păstrării locului de muncă în viitorul apropiat se împart<sup>17</sup>. Cu toate că se atestă printre respondenții aparținând tuturor grupurilor

<sup>15</sup> Nivelul sărăciei în Republica Moldova în 2014-2018: <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6698>

<sup>16</sup> Cod Nr. 154 din 28-03-2003, Codul Muncii al Republicii Moldova: [https://www.legis.md/cautare/getResults?doc\\_id=113032&lang=ro](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113032&lang=ro)

<sup>17</sup> Sursa: Barometrul de Opinie Publică – iunie 2020: <https://ipp.md/2020-07/barometrul-opinii-publice-iunie-2020/>

de vârstă o pondere ridicată de incertitudine și insecuritate privind păstrarea locului de muncă, **circa 22,5% dintre respondenții cu vârsta peste 60 ani au afirmat că probabil vor pierde sau cu siguranță vor pierde locul de muncă**, comparativ cu circa 21,9% respondenți din grupul de vârstă 18-29, 21% respondenți din grupul de vârstă 30-44 și 20,3% respondenți din grupul de vârstă 45-59. Printre riscurile pierderii locurilor de muncă putem evidenția atât neconcordanța competențelor deținute de angajații vârstnici față de specificul cererii pentru competențe digitale necesare pentru prestarea muncii la distanță, dar și unele cheltuieli asociate cerinței asigurării unui nivel sporit de securitate la locul de muncă pentru persoanele vârstnice angajate, pentru ca aceștia să nu contacteze virusul.

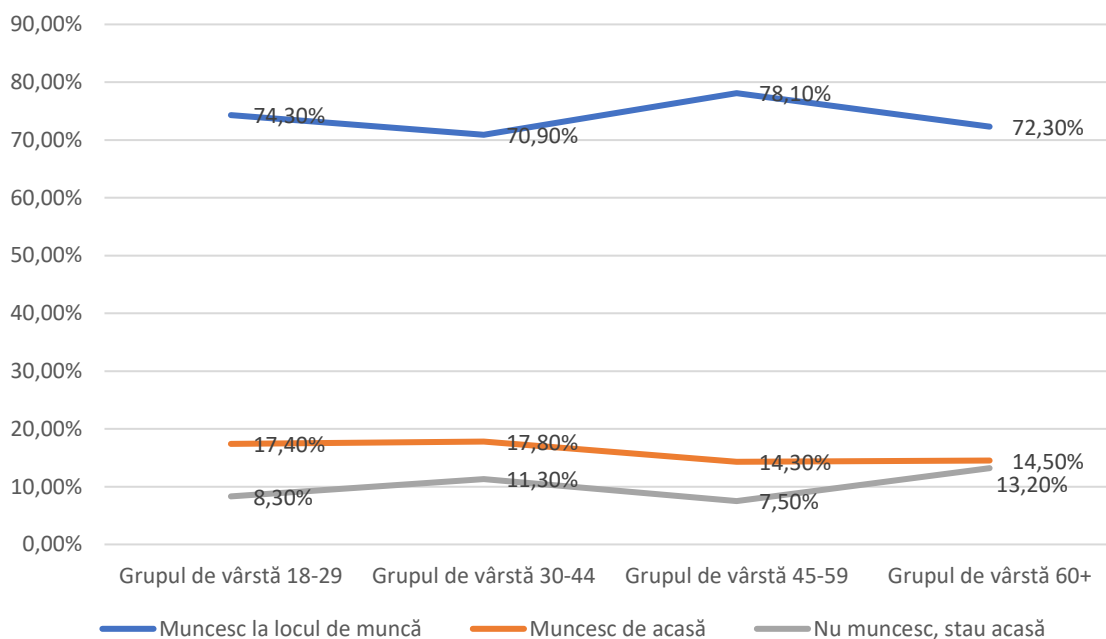


**Figura 7.** Percepția respondenților privind riscul pierderii locului de muncă în următoarele luni, pe grupe de vârstă, Barometrul de Opinie Publică, iunie 2020

**Populația vârstnică ocupată s-ar putea să întâmpine dificultăți mai mari în ceea ce privește adaptarea la noile forme de organizare a muncii, față de populația ocupată din alte categorii de vârstă.** Schimbările survenite în formele de organizare a muncii la distanță sau la domiciliu au determinat modificarea cererii pentru competențele angajaților. Regimul de muncă la distanță implică transferul activității în mediul online și antrenarea competențelor digitale ale angajaților pentru realizarea sarcinilor specifice funcției deținute. În acest context, aptitudinile reduse de utilizare a internetului și tehnologiilor informaționale, dar și accesul limitat la tehnologii s-ar putea să condiționeze bariere suplimentare pentru persoanele vârstnice de a menține locul de muncă.

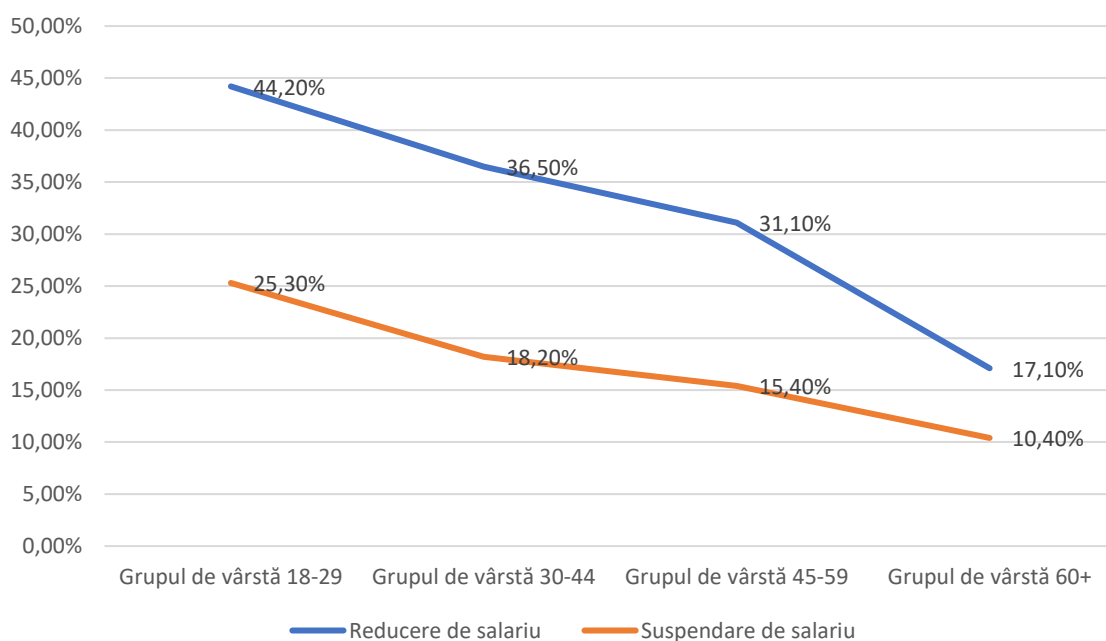
Remarcăm că pe parcursul ultimilor ani, programele naționale pentru consolidarea alfabetizării și competențelor digitale pentru a stimula utilizarea internetului de către populația generală, au fost mai puțin incluzive pentru persoanele vârstnice<sup>18</sup>.

<sup>18</sup> Raport MEI privind gradul de realizare a Strategiei Naționale de dezvoltare a societății informaționale „Moldova Digitală 2020” pe parcursul anilor 2014-2019: [http://mec.gov.md/sites/default/files/raport\\_moldova\\_digitala\\_2019.pdf](http://mec.gov.md/sites/default/files/raport_moldova_digitala_2019.pdf)



**Figura 8.** Ponderea respondenților angajați sau care au membri ai familiei angajați în RM după forma de organizare a muncii, pe grupe de vârstă, Barometrul de Opinie Publică, iunie 2020

**Cu toate acestea, persoanele cu vârsta peste 60 ani afirmă că au fost afectate într-o pondere mai mică decât angajații din alte categorii de vârstă de pe urma reducerii sau suspendării salariilor, acțiuni întreprinse ca măsuri extreme în situația financiară dificilă a companiilor/organizațiilor pe piața muncii. Aceasta se poate explica prin faptul că vârstnicii sunt angajați preponderent în sectorul serviciilor publice, care nu a fost afectat de restrângerea salariilor, așa cum s-a întâmplat cu sectorul privat.**



**Figura 9.** Ponderea respondenților angajați care au fost afectați de o reducere sau suspendare de salariu în perioada martie-mai, Barometrul de Opinie Publică, iunie 2020

## Concluzii și recomandări

### Concluzii:

Majoritatea indicatorilor de progres sunt generali, adică nu se specifică numărul concret sau procentajul de creștere, ceea ce nu permite cuantificarea progresului sau dinamica rezultată din acțiunile planificate (de ex., *numărul de beneficiari, numărul de carnet de voluntar eliberate, numărul de campanii de informare, etc.*). La fel, nu toți indicatorii relevanți sunt dezagregați pe grupuri de vârstă (2.1.9, 2.4.1, 2.4.2). Deși acțiunea și indicatorii (2.1.2) au specificat expres „grupe de vârstă,” „persoane vârstnice,” informația inclusă în raport nu reflectă dinamica în privința persoanelor în etate și nici acțiunile raportate nu denotă elemente focusate pe vârstnici.

Nu s-au implementat acțiunile planificate în Matrice și respectiv în PA 2017 și 2018 la Direcția de Acțiune 2.4 Asigurarea grupurilor vulnerabile la educație și formare profesională și anume sub-acțiunile „Identificarea necesităților de instruire a grupurilor vulnerabile (persoane de etnie romă, cu dizabilități, vârstnicii etc.), precum și o altă acțiune „Derularea programelor de formare profesională țintite și adaptate grupurilor vulnerabile (persoane de etnie romă, cu dizabilități, vârstnicii etc.)”. În 2019 acțiunea de identificare a necesităților de instruire pentru diferite categorii de populație a fost omisă, iar cea de-a doua acțiune de derulare a programelor de formare profesională vizează doar persoanele cu dizabilități.

În raportul de implementare a PA 2019 numerotarea Direcției de acțiuni și sub-acțiunilor nu corespunde cu cea inclusă în PA 2019, ceea ce face dificilă monitorizarea acestora, în comparație cu raportul de implementare a PA 2018 care a inclus toate acțiunile planificate pe an. 2018 cu specificarea numărului acțiunii și situația pentru fiecare acțiune separată, ceea ce a permis o monitorizare mai exactă și mai rapidă. În plus, raportul de implementare a PA 2019 nu a inclus activitatea 2.1.2. „Dezvoltarea a 4 centre de ghidare în carieră în cadrul structurilor ANOFM”, deși această acțiune a fost inclusă în PA 2019.

### Recomandări generale:

1. Includerea indicatorilor de rezultat cu indicarea numărului sau procentului pentru a permite cuantificarea progresului sau dinamica rezultată din acțiunile planificate.
2. Includerea datelor dezagregate pe criteriul de vârstă (vârsta pre-pensionară (50+ sau 55+) și persoane în vârstă (60+ sau 65+), gen (M/F), zonă (urban/rural) pentru a înțelege aspectele vulnerabile care necesită a fi abordate cu măsuri care să răspundă particularităților specifice întru integrarea economică și socială a persoanelor în etate.
3. Analiza practicilor bune desfășurate în alte state (exemple în Anexa - Practici bune) și considerarea acestora pentru a fi preluate de instituțiile publice.
4. Dezvoltarea (în planurile anuale viitoare pentru implementarea SNOFM) acțiunilor specifice care să pună accent și pe stimularea implicării vârstnicilor pe piața muncii în acțiunile orientate pe susținerea și stimularea grupurilor vulnerabile.

### Recomandări specifice:

1. Consolidarea mecanismului de acordare a spectrului de servicii grupului de populație de vârstă pre-pensionară și pensionară, pentru menținerea și integrarea acestora pe piața muncii prin creșterea atractivității oportunităților de angajare: acordarea unor beneficii asociate angajării și adaptarea mediului de lucru nevoilor angajaților mai vârstnici.

2. Asigurarea continuității acțiunii testării locurilor de muncă prietenoase vârstnicilor prin organizarea unor campanii de informare și sensibilizare a societății și angajatorilor cu privire la integrarea pe piața muncii a vârstnicilor, dar și instruirea managerilor de resurse umane privind crearea/adaptarea locurilor de muncă pentru vârstnici.
3. Planificarea organizării pentru anul 2021 cel puțin a unui târg de muncă pentru persoanele vârstnice, pentru promovarea în societate a angajării acestora și a locurilor de muncă prietenoase persoanelor vârstnice (ținând cont de necesitățile de angajare ale acestui grup de populație).
4. Monitorizarea agenților economici prezenți la târgurile locurilor de muncă organizate, pentru evitarea întrebuițării unor slogane discriminatorii pe criteriu de vârstă, precum „angajăm în echipă tânără și dinamică” sau „angajăm femei cu vârsta cuprinsă între 25 și 55 ani”, care pot descuraja persoanele vârstnice să caute un loc de muncă.
5. Elaborarea și diseminarea unor materiale informative în cadrul campaniilor pentru promovarea serviciilor ANOFM, adaptate caracteristicilor de vârstă și necesităților de formare pentru grupul de vârstă 50+, inclusiv pentru disponibilitatea informației în cazul discriminării în câmpul muncii.
6. Organizarea campaniilor de informare și sensibilizare a societății, angajatorilor, partenerilor sociali cu privire la integrarea pe piața muncii a vârstnicilor prin promovarea unei imagini pozitive a vârstnicilor și a reducerii discriminării în câmpul muncii pe criteriul de vârstă. Organizarea campaniilor de informare alternativ pentru diferite grupuri vulnerabile (în ani diferiți, alte grupuri vulnerabile).
7. Crearea oportunităților de învățare non-formală pentru dezvoltarea competențelor profesionale și cele generale<sup>19</sup> sau de dezvoltare a competențelor-cheie, utile pentru formarea profesională în dependență de solicitările din partea angajatorilor, cât și de necesitățile de învățare pentru vârstnici, fiind accesibile persoanelor în vârstă după conținutul ofertelor de programe educaționale și zonă (urbană vs. rurală). Acțiunile ar reieși din Planul de Acțiuni privind implementarea principiului îmbătrânirii active pe an. 2018-2021, Obiectivul 6 (Promovarea învățării pe tot parcursul vieții și adaptarea sistemului educațional la schimbările economice, sociale și demografice) și din Documentul de politici întru promovarea educației adulților (Strategia Învățării pe tot parcursul vieții), care la moment este în proces de elaborare. Elaborarea unui studiu de identificare a necesităților de instruire caracteristice grupurilor vulnerabile, inclusiv vârstnicii pentru o (re)integrare mai eficientă în câmpul muncii ar fundamenta programele de formare destinate grupurilor vulnerabile, inclusiv vârstnicii. Planul de Acțiuni pentru promovarea învățării pe tot parcursul vieții să ia în considerație perspectiva vârstnicilor.
8. Includerea unor acțiuni în PNA ulterioare pentru implementarea politicii ocupaționale referitor la asigurarea validării cunoștințelor obținute prin educație non-formală și informală, cu includerea la indicatori a numărului de persoane dezagregate conform vârstei, genului, zonei care au trecut prin sistemul de validare a cunoștințelor.
9. Modelarea politicilor privind activitatea de voluntariat care să ofere avantaje și pentru persoanele în etate implicate în activitatea de voluntariat în așa fel încât să valorifice potențialul vârstnicilor și să recunoască contribuția acestora la dezvoltarea societății. De exemplu, Programul de Granturi oferit de instituția publică să vizeze inclusiv organizațiile care

---

<sup>19</sup> Competențele cele mai apreciate de către angajatori sunt abilitățile tehnice specifice postului, etica muncii, limbile română și rusă, cunoașterea computerului, abilitățile de comunicare, cunoașterea limbii engleze sau alte limbi străine. Studiu “Supply of skills in Moldova Findings from the Moldova Skills Measurement Survey”, iulie, 2019, p.6. Lipsa competențelor referitoare la etica muncii, lucrul în echipă... sunt printre cele mai mari obstacole în performanța întreprinderilor din Republica Moldova. Studiu „Analysis of skills demand in Moldova using vacancy information”, iunie, 2019 p.25

au ca grup țintă vârstnicii. În cadrul Festivalului Voluntarilor să se planifice activități care să atragă și persoane în etate, precum și categorii de premiere inclusiv pentru persoane în etate. (de ex: în categoriile de premiere de introdus: "cel mai activ senior voluntar")

10. Revizuirea conceptului de dezvoltare a Centrelor de ghidare în carieră pentru a spori capacitățile administrative și de resurse umane în vederea prestării de servicii pentru persoane cu vârsta 50+.

## Anexa 1: Bibliografie

1. Planul Național de Acțiuni pe anul 2019 pentru implementarea Strategiei naționale privind ocuparea forței de muncă pentru anii 2017-2021
2. Raport privind realizarea Planului național de acțiuni pe an. 2019 pentru implementarea Strategiei naționale privind ocuparea forței de muncă pentru 2017-2021
3. Matricea de Acțiuni pentru implementarea SNOFM pentru an. 2017-2021
4. Studii "Analysis of skills demand in Moldova using vacancy information", iunie, 2019, și „Supply of skills in Moldova Findings from the Moldova Skills Measurement Survey (MSMS)", iulie, 2019, finanțate de SDC (Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare) și Banca Mondială
5. Regulament cu privire la organizarea formării profesionale a șomerilor  
[https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordin\\_cu\\_privire\\_la\\_organizarea\\_formarii\\_profesionale\\_a\\_somerilor.pdf](https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordin_cu_privire_la_organizarea_formarii_profesionale_a_somerilor.pdf)
6. Activitatea de voluntariat în Republica Moldova. BNS, 2015.  
[https://statistica.gov.md/public/files/publicatii\\_electronice/Voluntariat/Voluntariat\\_2015.pdf](https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Voluntariat/Voluntariat_2015.pdf)
7. Cât de populare sunt activitățile de voluntariat și întrunirile la moldoveni? Notă Analitică. Statistica.md  
[https://statistica.gov.md/public/files/publicatii\\_electronice/Utilizarea\\_timpului\\_RM/Note\\_analitice\\_rom/06\\_brosur\\_ROM.pdf](https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Utilizarea_timpului_RM/Note_analitice_rom/06_brosur_ROM.pdf)
8. Studiu. Voluntariatul în Republica Moldova. Între realități și perspective. AO „Tinerii pentru dreptul la viață”. 2017. <https://tdvmoldova.files.wordpress.com/2018/10/studiul-voluntariatul-in-republica-moldova.pdf>
9. Atelierul de instruire pentru mobilizatorii comunitari ai vârstnicilor.  
<https://msmps.gov.md/comunicare/comunicate/atelierul-de-instruire-pentru-mobilizatorii-comunitari-ai-varstnicilor/>
10. Human Rights, Participation and Well-Being of Older Persons in the Era of Digitalisation. Consiliul UE. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11717-2020-REV-2/en/pdf>
11. Educația europeană a adulților în afara UE, disponibil: [http://www.dvv-international.org.ua/fileadmin/files/eastern-neighbors/publications\\_Moldova/A\\_EducatiaAdultilor-ilovepdf-compressed\\_1\\_.pdf](http://www.dvv-international.org.ua/fileadmin/files/eastern-neighbors/publications_Moldova/A_EducatiaAdultilor-ilovepdf-compressed_1_.pdf)
12. The six key competencies for life learning in later life and active ageing.  
<https://epale.ec.europa.eu/en/blog/six-key-competencies-life-learning-later-life-and-active-ageing>
13. Good practices of older people (60+) via learning and education. [https://oldguys.si/wp-content/uploads/2019/02/Good\\_Practice\\_Example-Portugal.pdf](https://oldguys.si/wp-content/uploads/2019/02/Good_Practice_Example-Portugal.pdf) și [https://oldguys.si/wp-content/uploads/2019/02/Good\\_Practice\\_Example-Slovenia.pdf](https://oldguys.si/wp-content/uploads/2019/02/Good_Practice_Example-Slovenia.pdf)

## Anexa 2: Lista bunelor practici

1. O bună practică de învățare formală și informală în cadrul programului Erasmus + este o inițiativă desfășurată într-o instituție din regiunea Algarve din Portugalia care deține un centru de zi și oferă servicii de îngrijire la domiciliu pentru vârstnici. Inițiativa „Horta Solidária” constă în înființarea și dezvoltarea unei grădini de legume în scopul asigurării autosuficienței pentru instituția a legumelor, reducând astfel costurile pentru alimentație. De asemenea, această grădină funcționează ca una demonstrativă, este deschisă comunității, unde se aplică diverse tehnici agricole care pot fi testate și demonstrate. Scopul principal al inițiativei „Horta Solidária” este dezvoltarea stimei de sine, reducerea sentimentelor de izolare și singurătate și încurajarea sentimentelor de apartenență și utilitate în rândul persoanelor în vârstă prin participarea lor la dezvoltare și întreținerea grădinei de legume. De asemenea, contribuie la interacțiunea dintre generații, prin organizarea de ateliere cu scopul de a demonstra diverse tehnici agricole pentru copii din comunitate.  
[https://oldguys.si/wp-content/uploads/2019/02/Good\\_Practice\\_Example-Portugal.pdf](https://oldguys.si/wp-content/uploads/2019/02/Good_Practice_Example-Portugal.pdf)
2. O altă bună practică de învățare în bază de voluntariat care contribuie la dezvoltarea unor abilități analitice, gândire critică, responsabilitate, comportament social activ în rândul persoanelor în etate pentru dezvoltarea comunității proprii este bugetarea participativă și democratică organizată într-un oraș din Slovenia (această practică ar fi o abordare la una din necesități de învățare pentru persoanele în etate cu referință la neflexibilitatea acestora, menționată în studiile menționate mai sus). Ca rezultat, persoanele au înțeles mai profund care sunt nevoile comunității proprii, obligațiile și activitatea întreprinderilor publice, drepturilor și obligațiilor cetățenilor, interpretarea documentelor oficiale, dar și importanța discuțiilor constructive pentru obținerea consensului și cunoașterea ascultării „active,” au obținut abilități de conlucrare în echipă, de organizare a muncii în grup, de schimb inter-generațional, de alfabetizare digitală. Persoanele implicate au subliniat că implicarea în acest exercițiu a influențat puternic valorile și atitudinile lor personale; mulți nu numai că și-au dublat numărul de prieteni și „și-au extins semnificativ mediul social”, au găsit „o nouă familie”, o nouă comunitate socială și „un nou sens în viață,” au devenit mai fericiți, mai încrezători în sine și mai toleranți cu membrii mai tineri, mai în vârstă ai comunității, precum și cu alte etnii.  
[https://oldguys.si/wp-content/uploads/2019/02/Good\\_Practice\\_Example-Slovenia.pdf](https://oldguys.si/wp-content/uploads/2019/02/Good_Practice_Example-Slovenia.pdf)
3. Centrele de educație pentru adulți, grupurile de auto-ajutor, organizațiile și cluburile de calculatoare din Germania oferă cetățenilor în vârstă numeroase modalități de a dobândi cunoștințele necesare pentru a utiliza cu succes instrumentele digitale. La fel ca în toate celelalte grupe de vârstă, persoanele în etate pot să citească ziare, să caute informație, să comunice cu alte persoane, să descopere concerte digitale, muzee și locații etc. Persoanele cu mobilitate limitată pot continua să interacționeze digital cu lumea. Pandemia de coronavirus a subliniat importanța participării digitale. Utilizarea digitală îi menține pe oameni în formă mentală, chiar dacă reprezintă provocări.  
<https://epale.ec.europa.eu/en/blog/aktive-teilhabe-der-digitalen-welt-ist-keine-frage-des-alters>